

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

TÜRK SİVİL HAVACILIK EĞİTİMİ ALANINDA KURUMSAL DEĞİŞİM: 1983-2013 ARASI BİR DEĞERLENDİRME

Akansel YALÇINKAYA, Arş. Grv.
ayalcinkaya@anadolu.edu.tr, Anadolu Üniversitesi

Deniz TAŞÇI, Prof. Dr.
dtasci@anadolu.edu.tr, Anadolu Üniversitesi

Özet: Bu çalışmada, Türkiye'de son yıllarda hızla gelişmekte olan sivil havacılık sektörüne bağlı sivil havacılık eğitimi alanındaki son 30 yıllık dönemdeki değişimi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu değişimde, özellikle YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) ve SHGM (Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü) gibi güçlü kurumsal aktörler ile Anadolu Üniversitesi gibi daha az fakat sembolik güçlü aktörlerin nasıl bir rol oynadıklarını tüm sivil havacılık eğitimi alanını göz önünde bulundurarak netleştirecektir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Kurumsal Kuram, Türk Sivil Havacılık Eğitimi, Kurumsal Değişim

INSTITUTIONAL CHANGE IN THE TURKISH CIVIL AVIATION EDUCATION FIELD: A REVIEW FROM 1983 TO 2013

Abstract: This study will try to reveal the institutional change that has been observed for the last 30 years in the field of civil aviation higher education that is dependent on the civil aviation sector, which has rapidly developed in Turkey in recent years. It will clarify the role of especially the powerful institutional actors such as Council of Higher Education (YÖK) and General Directorate of Civil Aviation (SHGM) and less powerful but symbolic actors such as Anadolu University in this change by considering the entire civil aviation higher education

Keywords: New Institutional Theory, Turkish Civil Aviation Education, Institutional Change

I. KURAMSAL ÇERÇEVE

Örgüt kuramları yazınında en çok ilgi (ve dolayısıyla eleştiri) gören kuram olan yeni kurumsal kuramın, hakim bir örgüt paradigması olmaya doğru yol aldığı (Lounsbury, 2013; Suddaby, 2010; Greenwood vd., 2008:2) ve hatta kurumsalcı yaklaşımın da kurumsallaştığı dile getirilmektedir (Tolbert ve Zucker, 1999:169). Yine bu doğrultuda, çok derin ve geniş bir araştırma programına sahip olan yeni kurumsal kuramın meşruiyet, eşbiçimlilik, değişim ve yayılım gibi "eski" yazınları yanında, kurumsal mantık ve kurumsal girişimci gibi yeni ve son dönemde popüler sayılabilecek yazınları da vardır. Son dönemde gelişen ve popülerleşen bu yazınlara rağmen, bazı kurumsalcılar değişimi açıklamamanın ve ortaya koymamanın yeni kurumsal kuramı daha da güçlendireceğini ifade etmektedirler (Özen, 2010). Bu bağlamda, Özen (2010: 315) kurumsal değişim çalışmalarının getirdiği açıklamaların ortak yönlerini şu şekilde sıralamaktadır: 1- kurumsal değişim dışsal krizler ve çelişen kurumsal mantıklarla tetiklenir ve yönlendirilir; 2- kurumlar, belirsizlik azaltıcı bir etkiyle stratejik eylem zemini yaratır; 3- kısmi özerkliği olan aktörler kurumsal çelişkilerden kurumsal değişim yaratırlar; 4- kurumsal değişim çatışan ya da örtüşen mantıklara sahip aktörlerin rekabet ya da işbirliğiyle mevcut kurumları kendi mantıkları doğrultusunda anlamlandırdıkları ve kurdukları bir süreçte gerçekleştirir; 5- aktörler baskın söylemlere dayanan retoriksel stratejilerle, kendi mantıklarını meşrulaştırırken karşı mantıkları gayri meşrulaştırırlar. Seo ve Creed (2002:222) ise, son yirmi yıllık dönemde kurumsal kuramcılarının kurumsal değişimi açıklamaktan çok kurumsal durağanlık üzerine yoğunlaştıklarını belirtmektedir (Hinings vd., 2004:304). Bu noktada, yine bazı kurumsalcılar değişimi açıklamada amaçlı eylemlerini ortaya koyarak kurumları değiştiren kurumsal girişimcilere önem atfetmekte (Dimaggio, 1988) ve kurumsal değişimin kurumsal girişimcilerin aksiyonları doğrultusunda izah edilebileceğini vurgulamaktadırlar (Beckert, 1999; Greenwood ve Suddaby, 2006).

II. İLGİLİ YAZIN

Yükseköğretim kuruluşları örgüt kuramlarının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır (Washington ve Ventresca, 2004:93; Scott, 2013; Üsdiken vd., 2013). Bugüne değin, eğitim alanındaki değişim ve kurumsallaşma birçok çalışmada incelenmiştir. Yazın incelendiğinde, gerek Türkiye'de (Üsdiken vd., 2013; Sargut, 2009; Aypay vd., 2003; Erden, 2005; Mızıkacı, 2010; Eryılmaz, 2011; Şenyuva, 2012; Üsdiken, 2003; Üsdiken, 2009; Sert, 2008; Turhan ve Danışman, 2013; Turhan vd., 2013; Türkeli vd., 2011; Eryılmaz, 2008; Şenyuva ve Özen, 2010; Çakar, 2010; Alakavuklar ve Çakar, 2012; Sarvan ve Yapıcı Akar, 2011) gerekse dünyada (Brint ve Karabel, 1991; Washington ve Ventresca, 2004; Rowan, 2006; Levy, 2006; Bidwell, 2006; Davies vd., 2006; Bernasconi, 2006) eğitim örgütlerini yeni kurumsalcı bakış açısıyla analiz eden çalışmalar göze çarpmaktadır. Özellikle de yeni kurumsalcı yazında, eğitim konusu en fazla bahsi geçen ve incelenen alanlar arasında yer almaktadır (Kraatz ve Zajac, 1996: 813; Üsdiken vd., 2013:193). Ulusal yazında kurumsalcı eğitim çalışmalarını incelediğimizde, araştırmaların genellikle yükseköğretim düzeyinde analizlere sahip olduğu görülmektedir. Örneğin, Üsdiken (2003), Türkiye'de devletin işletmecilik eğitimi alanında merkezi bir kurum olan YÖK aracılığıyla yükseköğretimi giderek eşbiçimli hale getirdiğini ifade etmektedir. Yine aynı doğrultuda, Sargut (2009) da, işletme yönetimi eğitimi alanının çeşitlilikten eşbiçimliliğe doğru bir seyir izlediğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda fakat bir noktada ayrılan bir çalışma ise Üsdiken vd. (2013)'nin çalışmasıdır. Yazarlar, YÖK'ün yükseköğretim alanındaki etkilerini analiz ederek, YÖK rejiminin getirdiklerinin bir alandaki örgütlerin bazı

yönleri itibarıyla tek bir kalıp içindeyken başka bazı özellikleriyle de çeşitlilik arz edebileceklerini göstermektedir. YÖK bağlamında yapılmış bir diğer çalışmada Sert (2008), kurulun ortaya çıkışında Türk yükseköğretiminin tarihi boyunca gözlemlenebilen bir örüntünün mevcut olduğunu ima ederek; YÖK'ün Türk yükseköğretiminin tarihi tanımlayarak yeni bir örgütsel alanın ortaya çıkmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Sarvan ve Yapıcı Akar (2011), stratejik planlama uygulamalarının ardındaki kurumsal dinamikleri araştırmak ve bu ikili baskının, üniversitelerde egemen olan meslektaşlığa dayalı (collegial) kurumsal mantık ile ne ölçüde uygun veya bağdaşır olduğunu incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın sonuçları, üniversitelerde egemen olan meslektaşlığa dayalı kurumsal mantığın, Akdeniz Üniversitesi gibi, gönüllü kurumsal iyileştirme girişimleri konusunda 13 yıllık deneyimi bulunan bir üniversitede bile, stratejik yönetim ve kalite geliştirme gibi yeni yönetimsel uygulamaların sağlam bir yer edinmesine imkan vermediğini göstermiştir (Sarvan ve Yapıcı Akar, 2011:87).

III. ÇALIŞMANIN SORUNSAĞI

Dacin vd. (2002:45)'ne göre, kurumsal değişim örgüt çalışmaları alanında merkezi bir konum işgal etmektedir. Kurumsalcı yazında değişim, ele alınan analiz düzeyinde sosyal olarak yapılandırılmış sistemin norm, değer, inanç ve tanımlarıyla uyumlu olarak algılanan yani meşru (Suchman, 1995) sıfatını kazanmış örgütsel bir uygulamayı konumunu, belli bir süre sonra çeşitli sebeplerden ötürü bir diğerine terk etmesi (Eryılmaz, 2011:242) olarak ifade edilmektedir. Kurumsal değişimin yeni kurumsal kuramda işgal ettiği öneme değindikten sonra, bu değişimi açıklamaların yollarına ve bu açıklamaların örgütsel alandaki etkileri ön plana çıkmaktadır. Yeni kurumsal kuramın kurucu çalışmalarından biri olan DiMaggio ve Powell (1983)'in çalışmasında zorlayıcı, normatif ve öykünmecilik olmak üzere üç değişim mekanizmasından bahsedilmektedir. İşte bu çalışmada, Türk sivil havacılık eğitimi alanındaki kurumsal değişim, bu değişimin altında yatan değişim mekanizmaları ve bu mekanizmaları tetikleyip kendi gündemleri doğrultusunda örgütsel alanı değiştirmeye çalışan kurumsal girişimciler bağlamında ortaya konulacaktır. Bu bağlamda yazarlar, bunun kurumsalcı yazın açısından önemi, örgütsel alanlarda, hem benzer olmanın, hem de çeşitliliğin birlikte görülebileceğini ortaya koyması bağlamında önemli olduğunu ifade etmektedirler.

IV. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Araştırma sorusuna cevap bulabilmek için çalışmada nitel ve nicel veri toplama ve analiz yöntemleri kullanılacaktır. Türk sivil havacılık eğitimi alanındaki değişimi yasal ve ekonomik bağlamda anlayabilmek için arşiv taraması, doküman analizi gibi nitel veriler toplanacaktır. Arşiv taraması ve doküman analizi Türk sivil havacılığına ilişkin yazılmış kitapları, tezleri, makaleler, raporları, haberleri içerecektir. Yeni kurumsal kuram yazınında (Barley ve Tolbert, 1997) bir alandaki kitapların, kayıtların, dergilerin, gazete ve makalelerin kısaca basılı unsurların da kurumsal değişimin mevcudiyetine dair bir kanıt oluşturabileceği iddia edilmektedir. Bununla birlikte, söz konusu bu nitel verilerin gerek TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) gibi istatistik kurumları, gerekse Devlet Hava Meydanları İşletmesi ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü gibi sivil havacılık alanındaki düzenleyici kurumların verileri ile desteklenmesi hedeflenmektedir.

V. YAZINA KATKI

Çalışmanın, konu ile ilgili yapılan geniş yazın taraması sonucu ortaya çıkan boşluğu gidererek; yeni kurumsalcı bakış açısının sivil havacılık eğitimi alanındaki değişimi nasıl açıkladığını ortaya koyması bakımından önem arz edeceği ve bu bağlamda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma, bu değişimde, YÖK bağlamında Türkiye'de devletin örgütsel alanın dışında ve çeşitli toplumsal grupların çıkarlarına eşit mesafede olmadığını (Özen, 2011:56) ve örgütsel alanlarda bir yandan kurumsalcıların iddia ettiği gibi bir eşbiçimlilik varken; diğer yandan çeşitliliğin de var olabileceğini (Üsdiken, 2013; Schneiberg ve Clemens, 2006) gösterebilmesi bakımından katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Alakavuklar, O. N. ve Çakar, U. (2012). Akademi, kurumsal baskılar ve bilgi üretiminin politikası. 20. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi Bildirileri Kitabı, İzmir.
- Aypay, A., Şahin, Ç. ve Işık, H. (2003). "Structural Change and Institutionalization in Education: Faculty Members' Views from a Faculty of Education", Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 3 (2), 316-322.
- Barley, S. R., ve Tolbert, P. S. (1997). Institutionalization and structuration: Studying the links between action and institution. Organization studies, 18(1), 93-117.
- Beckert, J. (1999). Agency, entrepreneurs, and institutional change. The role of strategic choice and institutionalized practices in organizations. Organization studies, 20(5), 777-799.
- Bernasconi, A. (2006). Breaking the Institutional Mold. Faculty in the Transformation of Chilean Higher Education from State to Market. Ed. Heinz-Dieter Meyer ve Brian Rowan, The New Institutionalism in Education, New York, 187-201.
- Bidwell, C. (2006). Varieties of institutional theory: Traditions and prospects for educational research. Ed. Heinz-Dieter Meyer ve Brian Rowan, The New Institutionalism in Education, New York, 33-50.

- Brint, S. ve Karabel, J. (1991). "Institutional Origins and Transformations: The Case of American Community Colleges", in 'The New Institutionalism in Organizational Analysis', (Ed. Walter W. Powell ve Paul J. DiMaggio), The University of Chicago Press, Chicago, 337-360
- Çakar, M. (2010). Kurumsal Etkiler mi Yoksa Popülasyon Dinamikleri mi?: Türkiye'de Bir Örgütsel Form Olan Özel Ortaöğretim Okullarının Kurumsallaşması. 18. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı, Çukurova Üniversitesi, Adana, 352-358.
- Dacin, M. T., Goodstein, J., ve Scott, W. R. (2002). Institutional theory and institutional change: Introduction to the special research forum. *Academy of management journal*, 45(1), 45-56.
- Davies, S., Quirke, L., ve Aurini, J. (2006). The new institutionalism goes to the market: The challenge of rapid growth in private K-12 education. Ed. Heinz-Dieter Meyer ve Brian Rowan, *The New Institutionalism in Education*, New York, 103-122.
- DiMaggio, P. J. (1988). Interest and Agency in Institutional Theory, L. G. Zucker (der.), *Institutional Patterns and Organizations: Culture and Environment*, Cambridge, MA: Ballinger, 3-21.
- DiMaggio, P. and Powell, W., (1983) Iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields, *American Sociological Review*, 48/2 p.147-160.
- Erden, Z. (2005). Histories, Institutional Regimes and Educational Organizations: The Case of Turkish Higher Education, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
- Eryılmaz, M.E. (2008). Türk ilköğretim örgütsel alanında eğitim-öğretim anlayışı bağlamında yaşanan kurumsal hareketliliğin doğasını anlamaya yönelik bir araştırma. 16. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı, Antalya.
- Eryılmaz, M. E. (2011). Yeni kurumsalcı örgüt kuramı perspektifinden ilköğretim örgütsel alanında yaşanan kurumsal değişim ve nedenleri. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 38, 241-274.
- Greenwood, R., & Suddaby, R. (2006). Institutional entrepreneurship in mature fields: The big five accounting firms. *Academy of Management Journal*, 49(1), 27-48.
- Greenwood, R., Oliver, C., Suddaby, R., ve Sahlin-Andersson, K. (Eds.). (2008). *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. SAGE Publications Limited.
- Hinings, C. R., Greenwood, R., Reay, T., & Suddaby, R. (2004). Dynamics of change in organizational fields. *Handbook of organizational change and innovation*, 304-323.
- Kraatz, M. S., & Zajac, E. J. (1996). Exploring the limits of the new institutionalism: The causes and consequences of illegitimate organizational change. *American sociological review*, 812-836.
- Levy, D. C. (2006). How private higher education's growth challenges the new institutionalism. Ed. Heinz-Dieter Meyer ve Brian Rowan, *The New Institutionalism in Education*, New York, 143-162.
- Lounsbury, M. (2013). In Defense of Organization and Management Theory (OMT): Challenges and Opportunities for Organization Studies. IOA Conversation Series. Copenhagen Business School. http://www.cbs.dk/files/cbs.dk/lounsbury_cbs_2013_conversation_piece_final.pdf.
- Mızıkcı, F. (2010). Isomorphic and diverse institutions among Turkish foundation universities. *Eğitim ve Bilim*, 35(157), 140-151.
- Özen, Ş. (2010). Yeni kurumsal kuram: Örgütleri çözümlemede yeni ufuklar ve yeni sorunlar. A.S. Sargut ve Ş. Özen (Der) *Örgüt Kuramları* (237-331). Ankara: İmge.
- Özen, Ş. (2011). Yeni Kurumsal Kuramın Dayandığı Siyasal Sistem Varsayımları ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. Filiz Kartal (Der.) *Türkiye'de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları*. TODAİE Yayını.
- Rowan, B. (2006). The new institutionalism and the study of educational organizations: Changing ideas for changing times. Ed. Heinz-Dieter Meyer ve Brian Rowan, *The New Institutionalism in Education*, New York, 15-32.
- Sargut, A. S. (2009). Türkiye'de işletme yönetimi eğitiminin kurumsal çerçevesi: Çeşitlilikten eşbiçimliliğe. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(1), 51-63.
- Sarvan, F. ve Yapıcı Akar, N. (2011). Türkiye Yüksek Öğretiminde Yeni Yönetimciliğin Değerlendirilmesi: Akdeniz Üniversitesi'nde Stratejik Planlama Üzerine Bir Örnek Olay Çalışması, Ed. Gümrükçi H. ve Epskamp H., Bologna Süreci ve Türkiye: Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın Gerçekleştirilmesi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın No 6, 88-129.
- Schneiberg, M., ve Clemens, E. S. (2006). The typical tools for the job: research strategies in institutional analysis. *Sociological Theory*, 24(3), 195-227.
- Scott, W. R. (2013). *Organization Theory and Higher Education*.
- Seo, M. G., ve Creed, W. D. (2002). Institutional contradictions, praxis, and institutional change: A dialectical perspective. *Academy of management review*, 27(2), 222-247.
- Sert, S. (2008). An Analysis of The Diffusion of Structures and Practices in a High-Level Bureaucratic Organization in Turkey by Using "New Institutional Theory, Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara.
- Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571-610.
- Suddaby, R. (2010). Challenges for institutional theory. *Journal of Management Inquiry*, 19(1), 14-20.
- Şenyuva, Z. ve Özen, Ş. 2010. Türkiye'de Dershanelerin Yayılma ve Meşrulaşma Süreci: Başarı Öyküsü Mü Efsane mi?. 18. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı, Çukurova Üniversitesi, Adana, 332-337.
- Şenyuva, Z. (2012). Türkiye'de Dershanelerin Yayılma ve Meşrulaşma Süreci, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tolbert, P. S. ve Zucker, L. G. (1999). The institutionalization of institutional theory. *Studying Organization. Theory & Method*. London, Thousand Oaks, New Delhi, 169-184.

- Turhan, M. S. ve Danışman, A. (2013). Çoklu Kurumsal Mantıklar ve Kurumsal Girişimcilerin Hareket Kabiliyeti: Türk Milli Eğitim Alanında Bir Çalışma, 21. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı, Kütahya.
- Turhan, M. S., Danışman, A. ve Gündoğdu, G. (2013). Kurumsal Mantıklar, Örgütsel Değişim ve Bireysel Aktörler: Bir Özel Okulda Araştırma, IV. Örgüt Kuramı Çalıştayı Bildirileri Kitabı, Ankara.
- Türkeli, S. Pekpostalcı, O. ve Kolbaşı, G. (2011). Yüksek Öğretimde Eşbirçimlilik ile Meşruiyet Sağlanması: Fizyoterapi (Fizik Tedavi) ve Rehabilitasyon Ders Programları Üzerinden Metinsel Analiz, Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar, İstanbul.
- Üsdiken, B. (2003). Plurality in Institutional Environments and Educational Content: The Undergraduate Business Degree in Turkey, Ed. Rolv Petter Amdam, Ragnhild Kvalshaugen ve Eirinn Larsen, Inside The Business Schools: The Content of European Business Education, 87-109.
- Üsdiken, B. (2009). Bir örgütsel alanın yeniden şekillenmesi: Türkiye'de iş hayatına yönelik yüksek öğretimde değişim, 1975. ODTÜ Gelişme Dergisi (Muhan Sosyal Özel Sayısı), 35, 1-40.
- Üsdiken, B., Topaler, A. B. ve Koçak, Ö. (2013). Yasa, piyasa ve örgüt tiplerinde çeşitlilik: 1981 sonrasında Türkiye'de üniversiteler. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 68, No. 3, 191-227.
- Washington, M., & Ventresca, M. J. (2004). How organizations change: The role of institutional support mechanisms in the incorporation of higher education visibility strategies, 1874-1995. Organization science, 15(1), 82-97.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ